

העדר איננו

פרשת אייכמן טיהרה את בן־גוריון וצמרת השב. מן החשד שתיכננו את רצח קסטנר. לא טוהרו דרגים נמוכים יותר, או שלוחות פחות־רשמיות, של מנגנון־החושי. במקרה הטוב ביותר, נהגו בפרשת קסטנר בחוסר־אחריות קיצוני. חשד חמור יותר הוא שידעו על כהנות הרצח, אך במתן כחן לא מנעו אותו. במקרה הקיצוני ביותר היתה להם יד ביוזום המעשה.

הברירה הפשוטה

בפרשת קסטנר מונחת ברירה פשוטה בתכלית הפשטות, שכל ילד יכול להבינה גם מבלי להתעמק ב־סכך העובדות:

או שאייכמן התכחץ ברצינות להפסיק את השמדת יהודי הונגריה בניסיונות מסויימות — ואז היה קסטנר גיבור לא־באחריות נוראה, או שאייכמן לא התכחץ לכך כלל והציע את ההצעה רק כדי להרדים את קרבנותיו — ואז היה קסטנר בוגד מתועב, ואילו שרת פעלה בתבונה.

במשפט גרינולד־קסטנר עשו שני הצדדים יד אחת כדי לטשטש ברירה פשוטה זו — כל אחד מתוך נימוקים משל־התביעה, שפעלה על פי הוראות מפורשות ורצופות של שרת, אבריאל, קולק ושות' — היתה מעוניינת בטישטוש,

כתחום מדינת־ישראל, ושקורבנותיו לא היו אורחים ישראליים, אף היא לא התפוס. תקדים עתיק קבע כי מותר לש־פוט ולהוציא להורג שודדים בכל מקום שיתפס, בלי קשר למקום פשעו ולאזרחות קורבנותיו. תקדים זה חל גם על פושעים נגד האנושות.

להצדקתו יטען אייכמן כי עד שנת 1942 עסק בזירוז הגירת היהודים משטחי הנאצים. תפקידו בהשמדת היהודים לאחר מכן לא היה אלא ארגוני בלבד — האחריות על ארגון המשלוחים, אך לא על הפעלת מחנות־ההשמדה. מדוי ניות ההשמדה עצמה נקבעה בדרג גבוה יותר — עליידי היסלר, הימלר, היינריך וקאלטנברונר.

הטיעון העיקרי של ההגנה יהיה תפקידו של אייכמן ב־הונגריה. אייכמן יטען כי התכחץ ברצינות להציל את מיליון יהודי הונגריה, כי הצעתו לקסטנר ולחבריו היתה יכולה

רוחו של אדם אחד ריחפה על פני תשי"ך, מן הרגע בו דרכה רגלו של אייכמן על אדמת הארץ, והיא תוסיף לרחף על פני תשכ"א. רוחו של עד המלך שאיננו: ד"ר רודולף ("רוד") קסטנר, היהודי מעיר קלאוזנבורג, איש־השנה של תשי"ד.

שלוש שנים אחרי הריגתו השפלה, שוב הטרידה רוחו של קסטנר את המדינה. היא שימשה נושא מרכזי לספרים ולמאמרים. אייכמן היה לדבר על אייכמן מבלי להעלות מחדש את כל השאלות שנידונו במשך שנים בבתי־משפט ישראליים.

מה היה הרקע האמיתי למעשי קסטנר באירועה הנאצית? מה דובר בינו ובין אייכמן? מה היתה מהות היחסים בינו ובין אנשים כמו בכר וקרומיי?

מדוע נהרג קסטנר? מי הרג אותו? מה היה מגלה אילו

נשים ותינוקות, בדרכן לתאי־הגאזים באושוויץ, בהאמינן שהן הול

כדי למנוע מקסטנר לפתוח את פיו, להכתיםם בכתם הגורא של בוגדים בעמם, הסניגוריה היתה מעוניינת בטישטוש, מכיחן שגרינולד השמיץ את קסטנר, לא את שרת. כל עורך־דין רוצה לנצח במשפט, ורק הרשעת קסטנר יכלה להנחיל נצחון לסניגורו השאפתני של גרינולד. לכן ניהלה הסניגוריה את המשפט מתוך מגמה כפולה — להרשיע גם את קסטנר וגם את שרת — דבר שהיה בגדר אכסורד ושחייב טישטוש גמור של הבעיה היסודית.

קסטנר עצמו נתן יד לטישטוש מפני שחשש להשתחק בין אבני־הריחיים של הסניגוריה הנמרצת מצד אחד ושל צמרת במפא"י מצד שני. כדי להינצל מציפורני הסניגוריה, היה זקוק לחסות הממשלה — והיה מוכן לשרת את ראש־הממשלה דאז, משה שרת.

סיבה שניה, אולי עמוקה יותר: קסטנר היה בעל אמברי ציות אישיות קיצונית, שאף לבנות קאריירה פוליטית במפא"י. על מנבח זה היה מוכן להקריב את האמת של פרשת הונגריה. בסופו של דבר הקריב רק את עצמו. איש אחד הביין את הברירה היסודית. היה זה השופט בנימין הלוי. הוא נקט בקו הגיוני: בהרשיעו את קסטנר (שמכר את נשמתו לשטן) טיהר לחלוטין את צמרת הסוכ־

להתגשם, לולא חיבלו בה מדינות־המערב והסוכנות היהודי־דית לארץ־ישראל.

אם הסניגור הגרמני ימלא את חובתו, ואם אייכמן עצמו לא יישבר בחקירה ולא יהפוך למכשיר עיחר בידי התביעה — היפתח כל פרשת קסטנר מחדש. אין ספק שדויד בן־גוריון ידע זאת כאשר ציחה לחטוף את אייכמן ולהביאו לישראל. הדבר משחרר אותו מן החשד שהיתה לו יד ברצח קסטנר. מי שהיה מעוניין לרצוח את קסטנר כדי להשתיקו, לא יכול היה להיות מעוניין להביא את אייכמן עלימנת ש־ידבר.

כלל זה אינו חל על חוגים אחרים במפא"י, הקשורים בפרשת קסטנר באופן הדוק יותר, ושלא היתה להם יד ב־החלטה להביא את אייכמן. עדיין לא נמצא הסבר סביר ל־עובדה שרוצח קסטנר היה בעבר סוכן השב. שכמה מי אנשי מנגנון־החושי ידעו מראש על תוכניות הרצח, שהמשי־מד שהגן על קסטנר הוטר זמן מה לפני הרצח. לאלה נוספו השנה עובדות חדשות, כגון זו שזאב אקשטיין, איש השב. לשעבר שירה את היריות, נהנה מיחס בלתי־רגיל לגמרי בבית־הסוהר ומכל ההקלות האפשריות — בעוד שיוסף מנגס, שכביכול הנהיג את המחתרת, מוחזק עדיין בתנאים בלתי־אנושיים.

חי כיום? איזו עדות עשוי היה לתת במשפטו של אייכמן? ומעל לכל: האם היה קסטנר בוגד שפל, שבא על עונשו הצודק, או פטריוט שנעשה לו עוול נורא? לא יהיה מנוס מלתת תשובות לשאלות אלה — כי הן תמאלנה תפקיד מרכזי במשפט אייכמן.

מי רצח את קסטנר?

פרט לקומץ אנשים, לא ידע איש בסוף תשי"ך מה מסר אייכמן לחוקריו הישראליים. אולם מן הפרטים שזודעו על תוכן כתבי־ידו שהתגלגל במערכת לייף, ומתוך ההיגיון הפנימי של המאורעות, אפשר היה לקבוע בחדאות כמעט את קווי ההגנה הסביר בו ינקוט סניגורו שיקבל על עצמו להגן עליו.

קודם כל ינסה הסניגור לערער על סמכות בית־המשפט הישראלי. הוא לא יצליח בכך. העובדה שנאשם הובא לפני השופט בדרך בלתי־חוקית, אינה פוסלת את סמכות השופט. גם הכלל החוקי החשוב, שאין לדון אדם על פי חוק שלא היה קיים בשעה שביצע את פשעיו, אינו חל על פשעים מסוג זה, כפי שנקבע בנירנברג. הטענה שאייכמן לא פשע